

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
LORRAINE SCHEMBRI ORLAND**

Seduta tal-11 ta' Lulju, 2013

Citazzjoni Numru. 362/2001/1

TGS Company Limited

VS

Polidano Bros. Limited

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni tas-socjeta` attrici datata 5 ta' Marzu 2001 fejn l-istess kumpanija esponiet:-

Illi s-socjeta` attrici u dik konvenuta kienu dahlu fi skrittura privata datata tlieta (3) ta' Frar tas-sena elfejn (2000) (Dok A) fejn is-socjeta` attrici kellha tipprovdi haddiema lis-socjeta` konvenuta, li s-socjeta` attrici dejjem ghamlet skont l-obbligi taghha taht dik l-iskrittura;

Illi skont l-istess skrittura privata, is-socjeta` attrici kellha tithallas somma fissa fis-siegħa għal kull haddiem provdut lis-socjeta` konvenuta u kull xahar kien jinhareg kont għas-servizzi skont *log* li kien jinzamm miz-zewg partijiet;

Illi kundizzjoni tal-kuntratt in kwistjoni kienet illi s-socjeta` konvenuta ma setgħetx tawvicina bl-ebda mod lill-haddiema tas-socjeta` attrici sabiex jmorru jahdmu direttament mas-socjeta` konvenuta;

Illi s-socjeta` konvenuta bi ksur manifest tal-istess ftehim qabbdet u haddmet lill-erba' haddiema tas-socjeta` attrici u għalhekk skont il-ftehim in kwistjoni s-socjeta` konvenuta kellha thallas is-somma ta' elf lira Maltija (Lm1,000) għal kull haddiem avviciat;

Illi għad fadal bilanc ta' għaxart elef, mitejn u disgha u hamsin lira Maltija u tliet centezmi (Lm10,259.03) dovut mis-socjeta` konvenuta lis-socjeta` attrici;

Illi s-socjeta` attrici giet interpellata diversi drabi sabiex thallas u din xorta baqgħet inadempjenti;

Tgħid is-socjeta` konvenuta għaliex din l-Onorabbli Qorti m'għandhiex:-

1. Tiddikjara illi s-socjeta` konvenuta hija debitrici fil-konfront tas-socjeta` attrici fl-ammont ta' għaxart elef, mitejn u disgha u hamsin lira Maltija u tliet centezmi (Lm10,259.03);

2. Tikkundanna lis-s-socjeta` konvenuta thallas lis-socjeta` attrici l-ammont ta' għaxart elef, mitejn u disgha u hamsin lira Maltija u tliet centezmi (Lm10,259.03);

Bl-ispejjes inkluz dawk tal-Mandat ta' Sekwestru Nru. 506/01 u tal-Mandat ta' Qbid Nru. _____ u bl-imghaxijiet legali millum kontra l-istess socjeta` konvenuta li hija minn issa mharrka għas-subizzjoni.

Rat li din il-kawza giet appuntata għas-smigh mill-Qorti kif diversament presjeduta għas-seduta tas-26 ta' April 2001.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tas-socjeta` konvenuta Polidano Brothers Limited datata 2 ta' April 2001 (fol 24) fejn esponew:-

1. Illi t-talbiet attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt *stante* illi s-socjeta` attrici kienet inadempjenti fl-obbligi taghha li konsistentement tipprovdi lis-socjeta` eccipjenti *b'mano d'opera* kif pattwit u ghalhekk l-istess socjeta` eccipjenti mhix debitrici fl-ammont pretiz;
2. Illi, minghajr pregudizzju ghas-suespost, it-talbiet attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt *stante* illi ghall-kuntrarju ta' dak li tippremetti s-socjeta` attrici, is-socjeta` eccipjenti ma kisritx il-ftehim ta' bejn il-partijiet u ghalhekk ukoll is-socjeta` eccipjenti mhix debitrici fl-ammont pretiz;
3. Illi, minghajr pregudizzju ghas-suespost, kienet is-socjeta` attrici li kisret il-ftehim ta' bejn il-partijiet u ghalhekk is-socjeta` konvenuta qieghda tipprocedi permezz tas-segwenti kontrotalba;
4. Salv eccezzjonijiet ohra.

Rat il-**Kontro Talba** tas-socjeta` konvenuta Polidano Brothers Limited (fol 27) fejn esponew:-

Illi s-socjetajiet kontendenti ftehm u permezz ta' skrittura privata datata tlieta (3) ta' Frar tas-sena elfejn (2000) illi s-socjeta` attici rikonvenuta kellha tipprovdi lis-socjeta` konvenuta b'sitt (6) 'skilled shutterers / carpenters' sabiex dawn ikunu jistghu jahdmu fuq progetti mmexxija mis-socjeta` konvenuta;

Illi s-socjeta` attrici rikonvenuta kienet obbligata, *ai termini* tal-ftehim taghha mal-imsemmija haddiema, li thallashom remunerazzjoni ghal xogholhom izda naqset li taghmel dan regolarment u minghajr interruzzjoni, u ghalhekk is-socjeta` konvenuta hallset hi parti mill-istess remunerazzjoni;

Illi s-socjeta` attrici rikonvenuta kienet ukoll obbligata li thallas ghal biljett tal-ajru tal-imsemmija haddiema, jew min minnhom, izda baqghet inadempjenti, u ghalhekk kienet is-socjeta` konvenuta li hallset hi ghall-istess biljetti tal-ajru;

Illi s-socjeta` attrici rikonvenuta kienet ukoll obbligata li thallas ghall-kontribuzzjonijiet tas-sigurta` socjali relattivi ghall-imsemmija haddiema, jew min minnhom, izda baqghet inadempjenti, u ghalhekk kienet is-socjeta` konvenuta li hallset hi ghall-istess kontribuzzjonijiet;

Illi ghalhekk is-socjeta` konvenuta, kemm b'konvenzjoni u kemm bil-ligi, giet surrogata fid-drittijiet tal-haddiema Slobodan Peric, Milorad Nenezic, Goran Kuzeljevic u Miodrag Colic ghall-kreditu taghhom kontra s-socjeta` attici kif premiss;

Illi ghalhekk is-socjeta` konvenuta hija kreditrici tas-socjeta` attici rikonvenuta fis-somma ta' tlett elef tmien mija u ghaxar Liri Maltin (Lm3,810.00) rapprezentanti ammonti zborsati kif premiss;

Illi bl-inadempjenzi taghha s-socjeta` attici rikonvenuta ikkawzat danni lis-socjeta` konvenuta u, minkejja li l-istess socjeta` attrici rikonvenuta giet interpellata sabiex tikkompensa lis-socjeta` konvenuta, hija baqghet inadempjenti;

Tghid ghalhekk is-socjeta` attici rikonvenuta ghaliex din l-Onorabbli Qorti m'ghandhiex ghar-ragunijiet hawn fuq premissi, u prevja kull dikjarazzjori ohra necessarja u opportuna:

1. Tiddikjara u tiddeciedi li s-socjeta` attrici hija debitrici tas-socjeta` konvenuta fis-somma ta' tlett elef tmien mija u ghaxar Liri Maltin (Lm3, 810.00), jew somma verjuri, rapprezentanti dak l-ammont zborsat mill-istess socjeta` konvenuta kif premiss;

2. Tiddikjara u tiddeciedi illi bl-agir jew nuqqasijiet taghha s-socjeta` attrici rikonvenuta kisret l-obbligi minnha

assunti permezz tal-iskrittura privata datata 3 ta' Frar 2000, u b'hekk ikkawzat danni lis-socjeta` konvenuta;

3. Tillikwida d-danni kawzati mis-socjeta` attrici rikonvenuta bl-agir, ossia nuqqasijiet taghha kif premiss;

4. Tikkundanna lis-socjeta` attrici rikonvenuta thallas lis-socjeta` konvenuta l-ammonti likwidati fl-ewwel (1) u t-tielet (3) talba.

Bl-ispejjez kontra s-socjeta` attrici rikonvenuta, li hi ngunta ghas-subizzjoni, u b' riserva ghal kull azzjoni fil-ligi.

Rat in-nota tal-eccezzjoiijiet tas-socjeta` attrici TGS Company Limited ghal **kontro-talba** ta' Polidano Brothers Limited datata 26 ta' April 2001 a fol 33 tal-process fejn espona:-

1. Illi t-talbiet tas-socjeta` Polidano Brothers Limited huma manifestament infondati fil-fatt u fil-ligi in kwantu illi la b'konvenzjoni u lanqas bil-ligi hija surrogata li taghmel pagamenti ghan-nom tas-socjeta` attrici speċjalment meta s-socjeta` konvenuta kienet taf ben tajjeb illi kien hemm kwistjoni bejn is-socjeta` attrici u l-haddiema in kwistjoni.

2. Salv eccezzjonijiet ohra ulterjuri

Rat il-verbal tas-seduta tal-15 ta' Mejju 2007 mizmuma quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta fejn il-Qorti ddikjarat maghluqa l-istadju ta' gbir tal-provi salv illi tat lill-kumpanija attrici zmien sat-8 ta' Gunju 2007 biex tressaq kopja jew kopji tal-kuntratt ta' servizz li ghamlet referenza l-kumpanija ghalihom illum. Fuq talba tal-Avukati tal-partijiet il-Qorti ordnat illi t-trattazzjoni ssir permezz ta' nota ta' sottomissjonijiet. Il-Qorti tat lill-kumpanija attrici zmien sas-6 ta' Lulju 2007 biex tressaq in-nota taghha bil-*visto* tal-avukati tal-kumpanija konvenuta li jkollu sat-28 ta' Settembru 2007 biex tressaq nota responsiva. Il-kawza giet differita ghas-sentenza ghall-31 ta' Ottubru 2007.

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tas-socjeta` attrici datata 14 ta' Awwissu 2007 a fol 269 tal-process.

Rat in-nota ta' osservazzjonijiet tas-socjeta` Polidano Brothers Company Ltd datata 25 ta' Settembru 2007 a fol 295 tal-process.

Rat il-verbali kollha tas-seduti mizmuma quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta, inkluz dak tas-27 ta' Novembru 2012 fejn il-kawza baqghet ghas-sentenza ghat-13 ta' Marzu 2013.

Rat is-surroga datata 16 ta' Jannar 2013 fejn din il-kawza giet assenjata lil din il-Qorti kif hekk presjeduta.

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma quddiem din il-Qorti kif hekk illum presjeduta fejn b'ordni tal-Qorti il-kawza giet differita ghall-11 ta' Lulju 2013 ghall-istess skop tal-verbal precedenti.

Hadet konjizzjoni tal-provi prodotti.

II. KONSIDERAZZJONIJIET

Permezz ta' din il-kawza, s-socjeta` attrici qed titlob il-hlas ta' ammont bilancjali dovuta lilha fuq ftehim ghall-provvista ta' *mano d'opera* iffirmata bejn il-kontendenti fit-3 ta' Frar 2000. *Inoltre* qed tirrikjama hlas ta' danni minnhabba ksur tal-patti kuntrattwali. Is-socjeta` konvenuta, da parti taghha, ressqet talba rikonvenzjonali ghall-hlas ta' spejjez u danni peress li issostni li kienet is-socjeta` attrici li kissret il-kondizzjonijiet tal-ftehim imsemmi.

Jinghad *in limine* li l-partijiet ressqu xhieda kopjuza u dettaljata li taghti kwadru tal-mod kif svolgew ir-relazzjonijiet bejniethom. Il-kompitu tal-Qorti hija pjuttost wiehed ta' gharbiel ta' fatti peress li r-relazzjonijiet guridici bejn il-kontendenti kienu regolati b'sahha tal-iskrittura privata imsemmija¹ bl-applikazzjoni tal-principju fundamentali *pacta sunt servanda*.

¹ Dok. A. anness mac-citazzjoni

Il-fatti fil-qosor huma s-segwenti. Il-kontendenti ffirmaw l-iskrittura ta' ftehim fuq riferita permezz tar-rapprezentanti taghhom rispettivi, Anthony Sammut ghan-nom tas-socjeta` attrici, u Charles Polidano ghan-nom tas-socjeta` konvenuta. Il-ftehim kellu jibqa' fis-sehh ghal disa' xhur u beda effettivament fl-1 ta' Marzu 2000. Madanakollu jidher li kompla sat-12 ta' Dicembru 2000 u dan jirrizulta kemm mix-xhieda ta' Anthony Sammut ghan-nom ta' TGS kif ukoll mix-xhieda ta' Boris Farrugia ghan-nom tas-socjeta` konvenuta. Minnkejja li kienet obbligata tipprovdi sitt *skilled workers*, spicca li tnejn minnhom ma kienux tas-sengha u ntbaghtu lura. L-erbgha impjegati barranin li gew provvduti kienu Slobodan Peric, Milorad Nenezic, Goran Kuzeljevic u Miodrag Colic. Madanakollu il-kuntratt baqa' jigi operat bejn il-partijiet minghajr ma hadd minnhom talab li jigi terminat. Jirrizulta li ghal xi gimgha fix-xahar ta' Awwissu, waqt li s-socjeta` konvenuta kienet f'*shutdown*, is-socjeta` TGS baghtet lill-erba' haddiema barranin jahdmu fuq lant tax-xoghol iehor ma' Skanska Ltd izda mhumieq qed jitlobu hlas ghal dawn il-granet. Jirrizulta wkoll li dawn l-erba' haddiema barranin eventwalment gew impjegati mis-socjeta` konvenuta wara li spicca il-perjodu kuntrattwali.

Is-socjeta` TGS tghid li faddlilha tithallas bilanc dovut skont il-kuntratt, kif ukoll l-ammont ta' ' Lm1000 ghal kull wiehed mill-erba' impjegati taghha li gew ingaggati mis-socjeta` konvenuta bi ksur tal-klawsola 2.10 tal-ftehim.

Is-socjeta` Polidano Bros, min-naha l-ohra, tallega li TGS kisru l-obbligazzjonijiet kontrattwali taghhom meta operaw il-haddiema fuq xoghol ta' terzi peress li kellhom jintuzaw esklussivament fuq progetti ta' Polidano Bros. *Inoltre* qed jitolbu ir-rimbors ta' pagi li hallsu lill haddiema direttament meta TGS waqqfu milli jhallsuhom il-pagi, ta' spejjez ta' akkomodazzjoni, biljetti ta' l-ajru kif ukoll danni konsistenti fi spejjez inkorsi ghall-ingagg ta' tmien haddiema biex jikkomplimentaw / jissostitwixxu lil dawn il-haddiema.

XHIEDA PRODOTTI

Xehed Anthony Sammut² li qal li skont il-ftehim tat-3 ta' Frar 2000 is-socjeta` attrici kellha tipprovdi haddiema specjalizzati fil-qasam ta' kostruzzjoni, ghal fini ta' progett li kien pjan ta' Polidano Bros. Is-socjeta` konvenuta, skont dan il-ftehim, fl-ebda hin ma seta' kellha relazzjonijiet diretti mal-haddiema li jkun ipprovda hu ghal dan ix-xoghol specifiku. Sar ftehim li l-hlas isir fi zmien sebat ijiem mid-data tal-*invoice* u hasbu ukoll ghad-danni fil-kaz li xi wiehed minnhom jonqos mill-kundizzjonijiet miftehma fil-kuntratt.

Is-socjeta` attrici impjegat sitt haddiema permezz ta' kuntratt tax-xoghol li gie ffirmat mill-partijiet ikkoncernati f'kull kaz, fosthom Slobodan Peric, Miodrag Colic, Milorad Nenezic u Goran Kuzellevic. Dawn accettaw li jezegwixxu x-xoghol *ai termini* ta' l-istess kuntratt, *inter alia* li ma jfittxux impjieg dirett, temporanju jew permanenti, ma xi kumpanija ohra hlief TGS. F'kaz li jonqsu minn dan il-ftehim, ikollhom jhallsu huma stess il-passagg taghhom lura lejn pajjizhom, kif ukoll id-danni rizultanti mit-terminu tax-xoghol qabel waqtu.

Fl-1 ta' Marzu 2000 bdew jahdmu ghal Polidano Bros, u hu bhala Direttur ta' TGS, wara li vverifika s-sieghat tax-xoghol mal-*foreman* ta' Polidano Bros baghat numru ta' *invoices* lil Charles Polidano. Xi whud minnhom ma thallsux.

F'Dicembru 2000 saru jafu li kien hemm avvicinament bejn Polidano Bros. u l-istess haddiema sabiex dawn jigu mpjegati direttament ma' Polidano Bros. minghajr l-involviment ta' TGS. Dan kien bi ksur manifest tal-kuntratti rispettivi³. Meta raw li Polidano Bros. kienu se jibqghu jikkontrattaw direttament mal-haddiema taghhom, huma waqqfu lil haddiema milli jkomplu jmorru ghax-xoghol ghand Polidano Bros. Xtraw ukoll il-biljetti ta' l-ajru sabiex ikunu jistghu jmorru lura f'pajjizhom. Dawn pero` baqghu jmorru ghax-xoghol. B'hekk, twaqqaf il-paga taghhom sabiex jigu kkompensati a bazi tal-kuntratt, izda

² Affidavit a fol 42 tal-process.

³ Senjatament il-klawsola 2.10 tal-ftehim **Dok.A.** Ara wkoll l-affidavit ulterjuri tal-istess xhud esebit a fol.211 tal-process.

xorta gie offrut lilhom l-ammont dovut ghax-xoghol li kienu ga ghamlu. Din l-offerta giet rifjutata kif ukoll rrifjutaw li jmorru lura f'pajjizhom.

Sadanittant, is-socjeta` attrici avvicinat lil Polidano Bros. Kemm-il darba sabiex jaslu ghal xi ftehim u hargu l-*invoices* finali ghal pagament. Sar hlas akkont tal-*invoice*, izda s-sitwazzjoni kienet tidher bic-car li Polidano Bros. ma kienux se jonoraw il-pagamenti kif miftiehem.

Barra minn hekk, minkejja li Polidano Bros. stqarrew li hallsu l-pagi lil haddiema, skont l-ittra datata 4 ta' Settembru 2001 (**Dok AS1**), l-haddiema marru ghand il-Ministeru ghall-Politika Socjali peress li ma thallsux il-paga.

Skont ix-xhud, Polidano Bros. ghandhom ilhallsu s-somma ta' Lm12,590.12, li jinkludi l-ammont li ghadu dovut ghax-xoghol li ghamel TGS u l-ammont ta' Lm1,000 li Polidano Bros. accettaw li jhallsu ghal kull haddiem li javvicinaw direttament.

Xehed in **kontro-ezami** fis-seduta tal-15 ta' Mejju 2007 (fol. 260), fejn ikkonkluda ghad-domanda ta' l-Avukat Cremona ghaliex ippruvaw jaslu ghas-saldu ma' l-imsemmija impjegati billi rrisponda “...*ahna sibna ma wiccna sitwazzjoni, fejn l-impjegati f'mument partikolari kienu qalulna illi ma riedux jafu bina iktar u li kienu gew ingaggjati mill-kumpanija konvenuta, meta ahna nsostnu illi konna wettaqna kompletament il-parti taghna tal-kuntratt, kif nghidu fit-talbiet attrici u li r-ragunijiet illi nagbu mill-kumpanija konvenuta, kienu skuza biex lilna jnehhuna 'l barra mill-arrangamenti illi kien hemm*”.

Xehed Boris Farrugia⁴ impjegat ma' Polidano Bros. Ltd. bhala *Group Head Finance*. Ikkonferma li permezz ta' l-iskrittura privata **Dok.A**, TGS obligat ruhha li tipprovdi lil Polidano Brothers *b'mano d'opera ta' sitt skilled shutterers/carpenters*.

⁴ Affidavit a fol.52 tal-process.

Il-*commencement date* ta' l-iskrittura privata kellha tkun mill-1 ta' Marzu 2000 sa' l-ahhar ta' Novembru 2000 (u cioe` disa' xhur).

Skont klawnsola 1.2 tal-kuntratt, TGS kienet obbligata li l-haddiema li tipprovdi thaddimhom biss ma' Polidano Brothers tul il-kuntratt. F'Awwissu tas-sena 2000 erbgha mill-haddiema nfurmawh li waqt il-hames t'ijiem *shut down* ta' Polidano Brothers intbaghtu jahdmu ma' Kumpanija ohra Skanska Co. Ltd. Il-haddiema kienu wkoll gew imwiddba mit-TGS sabiex ma jtkellmux ma' Polidano Brothers rigward din il-bicca. B'hekk TGS kienet kisret l-obbligi taghha skont l-iskrittura.

Ukoll skont l-iskrittura, kienet TGS li kienet obbligata thallas lill-haddiema li kienet ser tipprovdi lil Polidano Brothers⁵.

Xi ftit xhur wara l-ezekuzzjoni tal-kuntratt il-Perit ta' Polidano Brothers, Vincent Saydon infurmah li l-erba' haddiema ma kienux qed jahdmu peress li ma kienux kuntenti bil-hlas taghhom. Il-haddiema kienu fethu qalbhom mieghu ukoll rigward dan il-fatt. Polidano Brothers ma setghet taghmel xejn la darba kienet TGS li kienet obbligata thallashom.

Il-produzzjoni tax-xoghol ta' dawn il-haddiema naqset hafna u b'hekk Polidano Brothers kellha tingagga diversi haddiema ohra sabiex jaghmlu x-xoghol li suppost kienu qed jaghmlu l-erba' haddiema provduti mit-TGS. Ma kienx hemm triq ohra peress li l-kuntratt tal-post li fuqu kienu qed jahdmu kien jipprovdi li jekk sa certu zmien ix-xoghol ma jitlestix Polidano Brothers kienet se tinkorri diversi penali.

F'Ottubru 2000 TGS waqfet ghal kollox milli taghti l-paga dovuta lihom. Huwa personalment tkellem mar-rapprezentanti ta' TGS sabiex jirranga s-sitwazzjoni u nduna pero' li TGS qatt ma kienet hallset il-kontribuzzjoni

⁵ klawnsola 1.15).⁵

tas-Sigurta' Socjali dovuta lil Gvern ghal dawn il-haddiema.

Il-haddiema baqghu jinsistu ghall-pagi taghhom u kien ghalhekk li Polidano Brothers spiccat hallset il-pagi lil dawn il-haddiema u mhux ghaliex bdiet timpjegahom maghha direttament. (**vide Dok F2 sa BF5**). Dawn il-flus riedet li tkun rimborsata taghhom minn TGS.

Imbaghad, f'Dicembru tas-sena 2000, Polidano Brothers kellha ukoll thallas il-biljetti ta' l-ajru ta' dawn l-erba' haddiema ghat-tieni darba (**Dok BF 10**).

B'hekk, Polidano Brothers hargu s-segwenti spejjez:

1. Pagi ta' xahrejn u cioe` Lm2,220 (**Dok BF 2 sa BF 5**).
2. Kontribuzzjonijiet tas-sigurta' socjali li ammontaw ghal **Lm816**.
3. Biljetti ta' l-ajru li ammontaw ghal Lm878 (**Dok BF 10**).

Dawn barra mill-pagi tal-haddiema zejda li kellhom jitqabbd u minn Polidano Brothers sabiex jaghmlu x-xoghol ta' l-erba' haddiema li ma kienux qed jahdmu kif suppost. Il-pagi li thallsu kienu jammontaw ghal Lm6,756 (**Dok BF 11**).

Iddikjara li hu qatt ma rceva z-zewg *statements* li gew ipprezentati mil-Kumpanija attrici, rahom l-ewwel darba waqt il-kawza u huma mhawdin ghall-ahhar.

Xehed in **kontro-ezami**⁶ u qal li l-kumpanija konvenuta kienet l-*employer* tal-haddiema barranin. Il-paga kienet tithallas mill-kumpanija attrici. Dan kien jghodd sakemm jiskadi l-kuntratt. Qal ukoll li r-responsabbilta' ta' dawn il-haddiema ma' l-Awtoritajiet kienet fuqu personalment, fuq il-kumpanija konvenuta. Ipprezenta prospett, **Dok BF7** fir-

⁶ Seduti tal-25 ta' Novembru 2004, tat-8 ta' Gunju 2005 u tat-22 ta' Novembru 2011.

rigward il-hinijiet tax-xoghol u zminijiet li fihom kienu jahdmu l-erba' mpjegati. L-impjegati huma daww l-erbgha li isimhom hu mdawwar b'cirku fid-dokument li gie esebit.

Il-kumpanija konvenuta, għall-fini ta' precizzjoni, tat ingagg mill-gdid u dirett lil dawn l-erba' impjegati b'effett minn Frar 2001. Dawn l-impjegati għadhom, sal-gurnata li xehed, jidhru bħala impjegati fuq il-kotba tal-kumpanija konvenuta.

Xehed Carmel sive Charles Polidano⁷, Direttur tal-Kumpanija konvenuta li kkonferma l-ftehim tat-3 ta' Frar 2000. Il-kumpanija kienet dahlet f'dan il-ftehim peress li kienet inghatat appalt u kellha bzonn tip ta' haddiema partikolari u cioe' *shutterers* u *steel fixers* li ma kienux Maltin.

Minkejja l-fatt li l-ftehim kien għal hatra ta' sitt persuni, l-Kumpanija attrici bagħtet biss erba' persuni. Il-kumpanija attrici kienet ukoll tibghat xi persuni minnhom sabiex jahdmu fl-antijiet tax-xoghol ohra. Il-Kumpanija tieghu kienet hallset sabiex dawn il-haddiema jigu Malta.

Minhabba li kienu barranin u kif ukoll li ma kienux disponibbli fuq il-lant tax-xoghol fil-hinijiet kollha, kellu jgħabba xi tmien/ghaxar haddiema Maltin biex jagħmlu dan ix-xogħol ukoll.

Il-Kumpanija tieghu hallset ukoll għall-akkomodazzjoni tal-barranin kemm damu Malta. Dawn il-haddiema kienu qalulu li l-hlas tagħhom kien inferjuri għall-hlas ta' barranin ohra u hu kien qalilhom li din kellhom jarawha mal-kumpanija attrici. Il-ftehim gie ffirmat minnu, u l-implimentazzjoni tieghu kien f'idejn il-Perit Vincent Saydon.

Xehed ukoll **in kontro-ezami** u qal li fl-10 ta' Marzu gew tnejn mill-barranin, fl-20 ta' Marzu gew tlieta u fit-22 ta' Mejju wasal l-ahhar wiehed. B'hekk sa Mejju kienu gew

⁷ Seduta tas-16 ta' Ottubru 2003 a fol 79 tal-process.

Malta sitt haddiema barranin, izda hu dejjem hallas ghal erbgħa.

Rega' xehed **in kontro-ezami** fis-seduta ta' l-20 ta' Mejju 2004⁸.

Qabel li fl-ewwel fattura li harget TGS, wara li l-haddiema kienu gew Malta, huma kienu naqsu l-ispejjez illi huma kienu nefqu sabiex il-haddiema ngiebu Malta.

Gie mistoqsi meta kien li l-kumpanija attrici baghtet lil barranin biex jahdmu fuq il-progett ta' Skanska, rrisponda li dan kien waqt li l-kumpanija tagħhom kienet bix-*shut-down*. F'xi perjodi ohra, fil-ghaxija l-kumpanija attrici kienet tiehu l-haddiema biex jahdmu band'ohra.

Il-barranin ma kienux qalulu fejn kienu qed jintbagħtu jahdmu mill-kumpanija attrici. Kienu ghajjenin, imhallsin inqas u gieli anke hargu flus biex jagħmlu tajjeb għal dak in-nuqqas.

Hu kien kuntent bix-xogħol ta' dawn il-haddiema barranin, sakemm bdew juru demotivazzjoni minhabba kundizzjonijiet differenti minn shabhom u ghejja minhabba li kienu qed jahdmu band'ohra.

Huwa qabel li l-kumpanija tieghu ma kellhiex tindahal fir-rigward il-paga tal-haddiema, izda ma kellhomx ghazla ohra hlief li johorgu l-flus huma għall-haddiema, sabiex ikun jista' jkompli x-xogħol, minhabba l-ezigenzi taz-zmien fit-twettiq tal-progett.

Hu kien ta struzzjonijiet sabiex jigi terminat il-kuntratt, minhabba l-problemi kollha li nqalghu. Fil-fatt hekk sar u kien għal din ir-raguni li waqfu l-pagamenti. Hu kien informa lil Anthony Sammut (għal kumpanija attrici) personalment permezz ta' telefonata, li kienu qed itemmu l-kuntratt. Dan kien f'Novembru/ Dicembru tas-sena 2000.

⁸ Fol 117 tal-process.

Huma qed joggezzjonaw li jhallsu l-ammont mitlub mill-kumpanija attrici fic-citazzjoni peress li jsostnu li sakemm kien ghadu ghaddej il-kuntratt huma hallsu kollox. Fir-rigward il-hlasijiet li saru f'Jannar 2001, irrisponda li dawk kienu hlasijiet akkont tal-bilanc li kien ghadu dovut qabel ma ntemm il-kuntratt. Ma baqax xi bilanc xi thallas lill-kumpanija attrici "*ghaliex kieku dawn hallasnihom.*"

Xehed **il-Perit Vincent Saydon**⁹, Perit u *Project Manager* mal-kumpanija konvenuta u kkonferma li ghall-habta ta' Marzu tas-sena 2000, il-Kumpanija taghhom kienet inkarigata b'xoghol fil-progett tal-bini ta' l-Intercontinental Hotel u l-kumpanija TGS Company Limited kienet ipprovdiet xi impjegati barranin.

Minn Awwissu tas-sena 2000 l-haddiema bdew jilmentaw fir-rigward il-paga taghhom. L-impjegati barranin li baghtet il-kumpanija attrici kienu speċjalizzati f'xoghol ta' *concrete*. Ikkonferma li l-haddiema stess kienu qalulu li meta Polidano Brothers kienu bix-*shut-down* f' Awwissu tas-sena 2000, kienu ttiehdu jahdmu f'progett iehor.

F' Dicembru 2000, l-haddiema qalulu ukoll li ma kienux qed jiehdum paga mill-kumpanija attrici. Jaf li l-barranin kienu baqghu fuq il-lant tax-xoghol sakemm intemm il-progett li kien, bejn wiehed u iehor fis-sena 2002.

Kienu biss zewg impjegati li ma kienux tal-galbu u talbu sabiex jigu rtirati. Kienu hadmu biss ghal xi gimghat ghaliex mill-ewwel intebhu li ma kienux kapaci ghax-xoghol rikjest. B' hekk kien hemm erba' barranin jahdmu.

Xehed **Charlo Farrugia**, *Human Resources Manager* mal-kumpanija konvenuta li qal li perjodikament kienu jmorru ghandu t-*time-sheets* ghall-verifika tieghu.

B'referenza ghad-dokument li jinsab a fol. 58 tal-process iddikjara li dik id-dikjarazzjoni, li saret fis-26 ta' Dicembru 2000, kienet saret quddiemu mill-erba' impjegati.

⁹ Fol 104 tal-process.

L-erba' impjegati kienu wkoll infurmawh li minn Ottubru 2000 ma kienux qed jithallsu min-naha tal-kumpanija attrici.

Id-dokument li jinsab ezebit a fol. 67 tal-process hija fattura ta' l-ispejjez li ghamlet il-kumpanija tieghu biex tirrimpatrija lill-erba' impjegati.

Xehed in **kontro-ezami**¹⁰ fejn cahad li kien sar diskors fis-sens illi kien hemm xi arrangament bejn il-kumpanija Polidano Brothers Ltd., u l-kumpanija attrici li matul ix-xahar ta' Awwissu tas-sena 2000, il-haddiema li ma kienux se jintuzaw fix-xoghol tal-kumpanija tieghu, kienu se jintbaghtu jaghmlu xoghol fuq konsorzjum iehor.

KONSIDERAZZJOIJET LEGALI

Il-Qorti ser tenunzja xi principji legali applikabbli li f'materja kontrattwali jaghmel li l-ftehim hu ligi ghall-partijiet kontraenti (**Art. 992 (1) Kodici Civili**; ara "**Carmelo Bajada noe v. Fr. S. Cachia et noe**" (A.K. deciza fis-16 ta' Lulju 1973);

Il-principju kardinali li jirregola l-istatut tal-kuntratti jibqa' dejjem dak li l-vinkolu kontrattwali għandu jiġi rispettat u li hi l-volonta' tal-kontraenti kif espressa fil-konvenzjoni li kellha tipprevali u trid tiġi osservata. ("**Pacta sunt servanda.**") ("**Gloria mart Jonathan Beacom et vs L-Arkitett u Ng'inier Ċivili Anthony Spiteri Staines**" - App.Civ. deciza fil-5 ta' Ottubru 1998).

L-applikazzjoni ta' din id-dispożizzjoni, minkejja l-konsegwenzi iebsa li jistgħu jinsiltu minnha fil-prattika, ġejja mir-rispett li jrid jingħata lill-principju li ftehim validu bejn il-partijiet għandu s-saħħa ta' ligi bejniethom (*pacta sunt servanda*), u l-ebda Qorti m'għandha tindañhal fi ftehim bħal dan dment li dak il-ftehim ma jkunx milqut b'xi difett li jġibu ma jiswiex. Madankollu illum huwa aċċettat li l-applikazzjoni tar-regola minsuġa f'Kap. 16 trid tiġi

¹⁰ Fol.195 tal-process.

interpretata wkoll fid-dawl ta' prinċipju ieħor ewlieni tad-dritt jiġifieri li l-kuntratti jiġu esegwiti *in bona fede* ¹¹. Kwindi huwa possibbli li l-effett u l-applikazzjoni litterali ta' klawnsola penali jiġu ridimensjonati jekk jirriżulta li dawn joffendu jew jiksru s-sens prattiku u morali ta' l-obbligazzjoni billi jkunu jidhru sproporzjonati jew inaċċettabbli skont in-normi stabbiliti tas-socjeta` u l-loġika ġuridika.

Fil-kawza **Mark Calleja Urry et vs Joseph Portelli et.** (Qorti Appell moghti fis-sena 2011), il-Qorti kkwotat sentenza tal-Qorti ta' l-Appell fejn qalet li:

“...il-prinċipju jibqa' l-istess, cioe` dak tal-liberta' kuntrattwali bil-korollarju tiegħu li l-eċċezzjonijiet għal dik il-liberta' m'għandhomx jiġu estiżi lil hemm mil-limiti tal-ligi li tistabilixxi l-eċċezzjoni ... il-Kodiċi Ċivili li jagħti lill-kuntratti magħmulin skont il-ligi is-saħħa tal-ligi stess, li hija l-aqwa ligi, cioe` l-ligi tal-partijiet, il-mezz u l-miżura tal-indipendenza personali tagħhom fil-kamp kuntrattwali, u li ma jistgħux jiġu mħassra flief bil-kunsens ta' xulxin jew għal raġunijiet mġharufin mil-ligi.”

Dan hu konformi mal-prinċipju li darba bejn il-partijiet hemm ftehim li jirregola r-relazzjonijiet ta' bejniethom, hu prezunt li qabel ma ffirmaw dak il-ftehim qiesu c-cirkustanzi tal-kaz u l-interessi tagħhom, u allura darba iffirmaw il-kuntratt, huwa dak il-kuntratt li jissanzjona r-relazzjonijiet ta' bejn il-kontendenti, u mhux xi prinċipju ieħor, *ancorche'* bazat fuq l-ekwita'. Il-prinċipju tar-rispett għal volonta' tal-partijiet huwa wiehed fundamentali u dak li ftehm fuqu il-partijiet għandu *“forza ta' ligi”* għalihom (artikolu 992 tal-Kodiċi Ċivili), u l-Qorti m'għandhiex tuza d-diskrezzjoni tagħha biex tissostitwixxi għal dak li ftehm l-partijiet il-volonta' tagħha.

Fil-materja ta' l-interpretazzjoni ta' kuntratt ir-regola fundamentali hija dettata mill-**Artikolu 1002 tal-Kodiċi Ċivili** li jgħid li meta l-kliem tal-kuntratt mehud fis-sens li għandu skont l-uzu fiz-zmien tal-kuntratt, hu car m'hemmx

¹¹ Artikolu 993 tal-Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta

lok għall-interpretazzjoni (**Ara s-entenza rapportata f'Vol.XXXIV.i.p27**). L-interpretazzjoni għandha tittiehed mill-att innifsu u mhux minn provi estraneji, speċjalment meta l-interpretazzjoni hija relattiva għall-kwistjoni principali.

Huwa meta s-sens letterali tal-kelma ma jaqbilx ma' l-intenzjoni tal-partijiet kontraenti kif tidher car mill-pattijiet mehudin flimkien, li għandha tipprevali l-intenzjoni. Dwar dan din il-Qorti, diversament presjeduta, spjegat illi *“din ir-regola għandha tigi sewwa apprezzata u applikata. Irid jirrizulta bla dubju li s-sens tal-kwalsola li tkun jista' biss jigi nterpretat b'mod univoku ghax hu car. Irid jirrizulta wkoll li dan is-sens car tal-kliem ma jkunx jaqbel ma' dak li kellhom f'mohhom il-partijiet kollha u mhux ma' dak biss li xi wahda mill-partijiet kellha f'rasha u dan irid jidher mill-pattijiet kollha tal-kuntratt mehudin flimkien”* (**J. Bartolo et v. A. Petroni** deciza 7 ta' Ottubru 1997”).

Fl-applikazzjoni tar-regoli ta' interpretazzjoni mhux l-interpretazzjoni tal-kontendenti għall-kliem tal-ftehim jew is-sens divers li huma jagħtu lill-kliem li jiswa imma dak li huwa importanti *“hu l-qari oggettiv tal-gudikant li jagħti lill-kliem is-sens ordinarju tieghu fil-kuntest ta' kif gie uzat mill-kontraenti li għandu jorbot* (**J. Zammit v. Michael Zammit Tabone et noe** – Appell Superjuri deciz 28 ta' Frar 1997).”

APPLIKAZZJONI GHALL-PROVI U FATTISPECIE TAL-KAZ

Hu pacifikament akkolt fil-gurisprudenza tagħna *“Il-gudikant, fil-kamp civili, għandu jiddeciedi fuq il-provi li jkollu quddiemu, meta dawn jinducu fih dik ic-certezza morali li kull tribunal għandu jfittex, u mhux fuq semplici possibilitajiet; imma dik ic-certezza morali hija bizzejjed, bhala li hija bazata fuq il-preponderanza tal-probabilitajiet”*.

(**“Eucaristico Zammit –vs– Eustrachio Petrococcino”**, Appell Kummerc, 25 ta' Frar 1952; **“Paul Vassallo –vs–Carmelo Pace”**, Appell Civili, 5 ta' Marzu 1986).

Qabel ma tindirizza it-talbiet rispettivi tal-partijiet, ikun utili li jsiru certu kostatazzjonijiet rigward il-ftehim li kien jivvinkola l-partijiet. Dan sar permezz ta' skrittura privata fit-3 ta' Frar 2000.

Skont dan il-ftehim, is-socjeta` TGS Company Limited (*"the Contractor"*) kellha ttiprovdi *mano d'opera* senjatament *"6 skilled shutterers/carpenters for the works to be done by the employer"* (Polidano Bros) ; **(klawzola 2.1).**

Klawzoli rilevanti huma s-segwenti:

" 1.15 *The Contractor shall make his own arrangements for the engagement of all labour and for their payment."*

"2.2. *Quality control is to be ensured by the Employer";*

"2.9. *Contract shall commence from 1st March 2000.Contract period shall be of one year."*;

"2.10. *Even though work permits shall be obtained on the Employer's name, the Employer will at no point before, during and after (sottolinear tal-Qorti) contract period seek to make personal arrangements with any employee or employees. If the Employer, in spite of the Contract conditions, makes such arrangements Contract shall be terminated and Contractor paid by the Employer according to Clause 1.21. If the Employer makes personal arrangement with any labourers subject to this Contract, after the Contract period expires, Contractor shall be paid the Lump Sum LM1000 per person to cover his Agency expenses. Under no circumstances Employer has right to interfere in relations between Contractor and his Employees. The Contractor has the right to dismiss or departure any of workers on his own discretion in such case providing the adequate replacement...."*

Ikkonsidrat li hu sinifikattiv li ebda wiehed mill-partijiet ma talab ir-rexxissjoni tal-ftehim matul il-perjodu kuntrattwali. Is-socjeta` konvenuta, da parti taghha, lanqas rressqet

ilment anke informalment b'*email*, fax jew ittra, fejn irregistrat xi ilment jew lanjanza rigward il-haddiema, il-hlas tal-pagi taghhom, jew spejjez li tghid li kellha tirrikorri fihom. Dan in-nuqqas lanqas isib xi forma ta' korroborazzjoni jew konfort f'xhieda cara u konsistenti li tista' issostni allegazzjoni tant serja bhal ksur ta' kuntratt-*multo magis* meta l-iskrittura in kwistjoni hija dettaljattissima u tkopri kull aspekt tal-ftehim, inkluz proprju, id-dritt tas-socjeta` konvenuta li ttemm il-kuntratt u tizvinkola ruhha mill-effetti tieghu.

Dan is-socjeta` konvenuta m'ghamlitux b'konsegwenza li jibqghu effettivi il-kondizzjonijiet kollha tal-ftehim.

IT-TALBIET ATTRICI

Is-socjeta` attrici qed titlob il-hlas tal-ammont ta' Lm10,259.03 kwantu ghall:-

Lm5590.12 - Bilanc fuq invoices ghas-servizzi provduti mit- TGS u li baqghu ma thallsux.

Lm4,000 - kwantu ghal Lm1,000 ghal kull impjegat li tghid li s-socjeta` konvenuta ingaggat bi ksur tal-klawsola 2.10 tal-iskrittura **Dok.A.**

Fin-nota ta' sottomissjonijiet taghha, is-socjeta' attrici ikkorregiet din is-somma u talbet Lm8590.12 bhala bilanc, peress li l-ewwel ammont citat ma kienx jinkludi l-ammont dovut lil TGS sa' l-ahhar tal-perjodu kontrattwali.

Rigward il-pagamenti dovuti, dawn huma regolati b'klawzoli ohra tal-ftehim cioe`, il-klawzola 1.17 li jirrikjedi l-uzu ta' *punch cards*, 1.18 li jirregola il-mod kif is-socjeta` konvenuta tkun avzata bl-ammonti mitluba, u il-klawzola 2.8 dwar pagamenti. Minn dawn il-klawzoli jirrizulta li TGS kellhom jibghatu certifikat fi tlett kopji ghall-ammonti dovuti kull xahar b'lura , u li s-socjeta` konvenuta kellha thallas fi zmien 7 ijiem milli tircievi tali certifikat bl-imghax ta 7% fuq arretrati mhux imhallsa. Wiehed jistenna li s-socjeta` konvenuta kienet titlob korrezzjoni, jekk l-ammonti kienu

zbaljati, f'waqtu qabel ma jibdew jiddekorru l-imghaxijiet miftehma.

Ma jirrizultax li l-ammonti huma ikkontestati *per se*. Anzi **Charles Polidano** xehed li fil-fehma tieghu, kollox kien imhallas u ma semma xejn dwar il-korrettezza *o meno* tal-komputazzjonijiet tas-socjeta` attrici. **Boris Farrugia** l-ewwel xehed "*Jiena naqbel li l-invoices illi ntbaghtu mill-kumpanija attrici kienu gew approvati*¹²". Izda biddel il-verzjoni u f'seduta sussegwenti xehed "*Jien nista' niddikjara li ltqajt ma' Anthony Sammut ... fejn ghidtlu illi ma konniex qed naqblu fuq l-imsemmija fatturi.*" Dan xehedu fis-seduta tat-22 ta' Novembru 2005, sena wara. Il-fatt ta' din il-laqgha giet michuda bil-qawwa minn Anthony Sammut. Id-difensur tal-atturi jirrileva li skont l-istess xhieda in kontro ezami ta' Boris Farrugia moghtija fid-9 ta' Frar 2007 qal li ltaqa' l-ewwel darba ma Anthony Sammut f'Dicembru 2000, u allura wiehed jistenna li kieku kellu ilment , kien jressqu waqt li kien ghadu ghaddej il-perjodu tal-kuntratt u mhux qabel. Difatti fuq dan il-punt il-Qorti tosserva li **Charlo Farrugia**, *Human Resources Manager* tad-ditta konvenuta attesta li kien jivverifika *time sheets* perjodikament u jghaddihom ghall-pagament.

Fl-assenza ta' prova li intalab xi revizjoni tal-kontijiet mibghuta, il-Qorti ghandha tikkonkludi li dawn il-komputazzjonijiet kienu korretti.

Mhux talli ma kienx hemm talbiet ghar-revizjoni, imma jirrizulta li baqghu jsiru hlasijiet akkont biex is-somma bilancjali tnaqqset (Vide **Dok. B.** anness mac-citazzjoni a fol. 17 tal-process). Dan juri pagamenti ta' Lm1,000 il-wiehed regolarment tul Ottubru, f'tit f'Novembru , tul Dicembru 2000 u baqghu ghaddejjin sal-31 ta' Jannar 2001. Li kieku kien hemm xi problema dwar l-ammont mitlub, wiehed jippretendi li dan kien jigi ccarat izda minnflok il-pagamenti baqghu ghaddejjin *come se nulla fosse*.

¹² Xhieda moghtija fil-25 ta' Novembru 2004

Charles Polidano xehed li kien ta struzzjonijiet biex il-kuntratt jigi tterminat u li kien ghal dan ir-ragun illi ma baqghux ihallsu¹³ (minnkejja li l-*statements* juru li l-hlasijiet akkont tkomplew). Dan jikkontradixxi x-xhieda tieghu li skont hu hallas kollox¹⁴.

Madanakollu jirrizulta li l-ammont mitlub fil-kawzali tac-citazzjoni u fit-talbiet mhuwiex dak li jirrizulta min-nota ta' sottomissjonijiet tas-socjeta` attrici¹⁵. Dan in-nuqqas hu spjegat ghaliex fl-ewwel *statement* anness mac-citazzjoni thalliet barra il-fattura ghax-xahar ta' Dicembru 2000.

Dwar dan il-punt, kif gustament jissottometti d-difensur tas-socjeta` konvenuta, korrezzjonijiet f'att gudizzjarju jistghu isiru *ai* termini tal-artikolu 175 tal-Kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta li jitlob li ssir talba ghal dan il-ghan. Skont kif gie ribadit fil-kawza **"Frendo v Mallia"** - deciza fit-18 ta' Mejju 1982 u citat fis-sentenza fl-ismijiet **"Lawrence Victor sive Lorvic Xuereb et. vs Anthony sive Tonio Vella Bonello et."** - deciza fit-12 ta' Dicembru 2002, *"Kif inhu risaput fil-kaz ta' kawzi quddiem il-Qrati Superjuri, il-Qorti ghandha toqghod ghall-kawzalitajiet kif dedotti fic-citazzjoni, li ma jistghux jigu mibdula fil-kors tat-trattazzjoni tal-kawza, u t-talba jew talbiet ma jistghux jigu milqugha fuq kawzali jew kawzalitajiet differenti minn dawk dedotti fic-citazzjoni."*

Talba Ghall-Hlas ta' Lm4000

Is-socjeta` attrici qed titlob il-hlas ta' Lm4,000 (Lm1,000 ghal kull haddiem li gie impjegat mis-socjeta` konvenuta) u dan bl-applikazzjoni tal-klawzola 2.10 tal-iskrittura.

Jirrizulta li s-socjeta` konvenuta impjegat lill-erba' haddiema wara li ntemm il-perjodu tal-ftehim. Dan hu ammess mill-istess socjeta` konvenuta¹⁶ li tghid li Polidano Bros stennew sakemm intemm il-kuntratt biex jimpjegaw il-haddiema direttament magghom. Charlo Farrugia qal ukoll li f'Dicembru 2000 bdew jezzaminaw il-

¹³ Ara Xhieda Charles Polidano fl-20 ta' Mejju 2004 pagna 8.

¹⁴ Ara Xhieda 20 ta' Mejju 2004 pagna 9.

¹⁵ Fol 269 *et seq.* tal-process.

¹⁶ Xhieda Charlo Farrugia fit-20 ta' Gunju 20006 pagna 2.

kuntratti biex jaraw jekk setghux jimpjegaw il-haddiema tat-TGS skont il-kuntratti li kellhom mat-TGS, b'turija li s-socjeta` konvenuta kienu jafu li kienu ghadhom vinkolati bil-kuntratt in kwistjoni.

Il-ftehim enunzjat bil-klawzola 2.10 hu car u inekwivoku u b'hekk ma jippermettix interpretazzjonijiet ghajr dik li tohrog minn qari tal-kliem testwali.

Il-Qorti ser terga' tirriproduci din il-klawsola ghar-riferenza facli :

"Even though work permits shall be obtained on the Employer's name, the Employer will at no point before, during and after (sottolinear tal-Qorti) contract period seek to make personal arrangements with any employee or employees. If the Employer, in spite of the Contract conditions, makes such arrangements Contract shall be terminated and Contractor paid by the Employer according to Clause 1.21. If the Employer makes personal arrangement with any labourers subject to this Contract, after the Contract period expires, Contractor shall be paid the Lump Sum LM1000 per person to cover his Agency expenses. Under no circumstances Employer has right to interfere in relations between Contractor and his Employees. The Contractor has the right to dismiss or departure any of workers on his own discretion in such case providing the adequate replacement...."

Fid-dawl ta' din il-klawzola, tirrizulta gustifikata t-talba attrici ghall-hlas ta' Lm4000 ghall-erba' impjegati imsemmijin fl-atti.

Rigward il-hlas tal-pagi taghhom qabel ma ntemm il-perjodu kontrattwali, is-socjeta` konvenuta tghid li kellha thallsilhom il-pagi wara li s-socjeta` TGS waqqfet milli thallashom peress li kellhom kwistjoni li nqalghet ma' dawn l-impjegati. Skont **Boris Farrugia**¹⁷ l-fatt li Polidano Bros. hallsulhom il-pagi ma kienx ifisser li impjegathom fiz-zmien li kien ghadu ghaddej il-ftehim.

¹⁷ Xhieda a fol. 54 tal-process.

Madanakollu il-Qorti hi tal-fehma li s-socjeta` attrici ippruvat li s-socjeta` konvenuta impjegat lill-erba' haddiema bi ksur tal-obbligazzjonijiet kontrattwali taghha, u dan wara li intemm il-perjodu kontrattwali.

Illi ghal dawn il-motivi il-Qorti qed tilqa' it-talba attrici limitatament ghall-ammont ta' Lm10,259.03 kif dedotti fil-kawzali u fit-talbiet tac-citazzjoni odjerna.

Talbiet Rikonvenzjonali

It-talbiet rikonvenzjonali ghar-rifuzjoni ta' spejjez u danni tas-socjeta` konvenuta huma pernjeti fuq allegazzjoni ta' ksur da parti ta' TGS tal-obbligazzjonijiet kontrattwali konsistenti filli:

- Kienet tibghat il-haddiema fuq progetti ta' terzi waqt il-perjodu ta' *shutdown* ta' Polidano Bros. f'Awwissu 2000.
- Kienet tibghat il-haddiema fil-perjodu kontrattwali biex jahdmu ma' terzi wara li jispicaw mil-lant tax-xoghol taghhom ma' Polidano Bros. tant li kienu jigu ghajjenin u il-produttivita' taghhom naqqset.
- Nuqqas li thallsilhom il-pagi b'konsegwenzi negattivi fuq il-prestazzjonijiet u produttivita' tal-istess haddiema.

Iz-zewg kontendenti jakkuzaw lil xulxin ta' ksur tal-obbligi kontrattwali. Is-socjeta` TGS tghid li Polidano Bros. ma misshom qatt indahhlu fir-relazzjonijiet taghha mal-impjegati u li l-istess haddiema laghbuhom biex jottjenu kondizzjonijiet ta' paga iktar favorevoli (asserzjoni li giet koncessa minn Charles Polidano). Difatti l-**artikolu 2.10** succitat hu car dwar dan il-punt u hija s-socjeta` attrici li ghandha d-dritt "*to hire or fire*" filwaqt li kull indhil da parti tas-socjeta` konvenuta hu tassattivament vjetat.

Is-socjeta` konvenuta, da parti taghha, issostni li kienet marbuta ma' terzi ghall-konkluzjoni tal-progett u in-nuqqas tas-socjeta` TGS li tirrisolvi kwistjonijiet mal-haddiema li pprovdiet holqu problemi fil-produttivita' u setghu

jipperikolaw it-tlestija tal-progett f'waqtu b'hsara konsegwenzjali ghall-istess socjeta' konvenuta .

L-apprezzament tal-posizzjoni rispettiva u kontrastanti tal-partijiet jirrisolvi ruhu f' kwistjoni ta' provi.

Charles Polidano xehed li sar jaf bl-allegati problemi mal-haddiema provduti mis-socjeta` attrici f'Dicembru 2000¹⁸ izda jghid ukoll li "*Jien bdejt noggezzjona f'Awwissu 2000*"¹⁹. Dan imbaghad hu kontradett minnu stess u mill-*human resources* manager li jghid li saru jafu bl-allegati problemi f'Dicembru 2000. Anthony Sammut cahad dan kollu bil-qawwa u ma tirrizulta ebda prova cara li s-socjeta` konvenuta saret taf li kien hemm xi problemi mal-haddiema qabel li ntemm il-perjodu kontrattwali.

Anthony Sammut jghid li sar bl-ilmenti biss meta ircieva l-kontro-talba, u li fid-diversi laqghat u komunikazzjonijiet li kellu ma Charles Polidano u rapprezentanti ohra tal-kumpanija konvenuta qatt ma lmentaw mieghu. **Boris Farrugia** xehed li l-ewwel laqgha li kellu ma Sammut kien f'Dicembru 2000 u li ltaqa' mieghu "*wara li skoprew li l-haddiema kienu qed jahdmu fuq lant tal-Iskanska - Dan kien ghalhekk wara li gie itterminat il-kuntratt*".²⁰

Anke fuq dan il-punt daqstant essenzjali, l-istess socjeta` konvenuta, li hija kumpanija organizzata f'kull livell, ma ressqitx l-icken prova, imqarr ittra jew *email* b'turija li kellha lmenti tant serji li kellhom jigu komunikati mal-kontraent l-iehor, anke biex dan ikun jista' jirregola ruhu, jekk mhux biex tiskatta procedura ta' rexxissjoni.

Il-Perit Saydon, fix-xhieda tieghu, a fol 105 tal-process,jixhed ftit dawl meta xehed li kien jaf li l-impjegati kellhom konflitt mat-TGS. Isostni wkoll li Anthony Sammut kien prezenti f'laqghat li saru fuq il-lant tax-xoghol u kien sahansitra qal li ser jissostitwixxi lill-erba haddiema. Izda kien Saydon stess li ma kienx kuntent peress li kienu draw il-haddiema u dawn, da parti

¹⁸ Xhieda moghtija fil-14 ta' Frar 2006-pagna 3.

¹⁹ Xhieda moghtija fl-20 ta' Mejju 2004 pagna - 10

²⁰ Xhieda moghtija fil-25 ta' Novembru 2004-pg 4.

taghhom, kienu draw is-sistema ta' xoghol fuq il-progett. B'hekk gharraf lill-Charles Polidano b'dak li kien qed jigri. Hu xehed li l-progett intemm fis-sena 2002 u li dawn il-haddiema, li kienu speċjalizzati fix-xoghol tal-*concrete*, baghqu jahdmu ma' Polidano Bros sakemm intemm il-progett. Minn dan jirrizulta li l-partijiet accettaw is-sitwazzjoni u kienu kuntenti ihallu l-affarijiet ikomplu kif kienu.

Relattivament għall-uzu tal-haddiema fil-gimgha tax-*shutdown*, il-Qorti hija tal-fehma li dan ma kkaguna ebda dannu lis-socjeta` konvenuta. Difatti TGS lanqas ippretendew hlas għal dawn il-granet u peress li s-socjeta` konvenuta ma kienetx qed taħdem f'dan il-perjodu, ma setgħet tbaġhti ebda konsegwenza negattiva.

Izda s-socjeta` konvenuta allegat li TGS kienet tiehu lil haddiema, mhux biss fiz-zmien tax-*shutdown*, biex jahdmu fuq progetti oħra u b'hekk kienu jigu filghodu għa għajjenin. Fuq dan il-punt ma tressqet ebda prova. Anzi il-**Perit Saydon** ikkonferma li kien kuntent b'dawn il-haddiema u qatt ma taw prestazzjoni hazina. Din il-konsiderazzjoni hija rilevanti għat-talba għad-danni imressqa mis-socjeta` konvenuta li ser tigi trattata iktar 'il quddiem.

Ikkonsidrat li ma jirrizultax li kienet is-socjeta` attrici li kissret il-kondizzjonijiet tal-iskrittura privata bejn il-partijiet. L-uzu tal-haddiema fix-*shutdown* tas-socjeta` konvenuta strettament mhuwiex gustifikabbli bil-kuntratt izda ma kien hemm ebda ilment mis-socjeta` konvenuta dwar dan u ebda hsara sofferta. Jekk wiehed jagħti interpretazzjoni ragjonevoli lill-kondizzjoni tal-kuntratt, għandu jasal biex jaccetta li id-divjet li l-haddiema jintuzaw fuq xogħol ta' terzi kien intiz biex jassigura li l-progett tas-socjeta` konvenuta ikompli mingħajr tfixxkil meta l-lant tax-xogħol ikun miftuh mhux wieqaf għall btala. *Inoltre* lanqas mhu ppruvat li TGS kienet qed tiehu lill-haddiema fuq postijiet oħra. Dawn il-haddiema ma tressqux xhieda u lanqas għamlu affidavit. Kull riferenza li hemm għalihom huwa permezz ta' xhieda tan-natura ta' *detto del detto* jew b'stqarrija qasira, miktuba bil-lingwa Ingiza, mhux

awtentikata u minghajr il-verifika dovuta jekk l-impjegati, li kienu ta' nazzjonalita' barranija, saħansitra fehmu l-kontenut tagħha. TGS kienet pjenament fid-drittijiet tagħha li twaqqaf il-hlas tal-pagi fis-sens li din il-materja kienet regolata biss bir-relazzjonijiet kontrattwali bejnha u l-istess impjegati. Kien ikun altru jekk permezz ta' din l-azzjoni, holqot problemi fil-progett tas-socjeta` konvenuta. Ma jirrizultax li minnhabba f'hekk dawn il-haddiema telqu mix-xogħol jew li l-kuntratt tagħhom gie terminat. Lanqas jirrizulta ippruvat kif gja ikkonsidrat din il-Qorti, li l-prestazzjoni tagħhom naqqset ²¹. *Inoltre*, kif gja gie ikkonstatat, in-nuqqas da parti tas-socjeta' konvenuta li tirregistra b'mod konkret, l-objezzjoni tagħha, jew titlob li l-kuntratt jintemm, jwassal sabiex din il-Qorti tikkonkludi li fil-fatt, ma vverifikawx il-problemi allegati u li issollevathom biss meta giet rinfaccjata bil-proceduri odjerna. Għalhekk it-tezi li s-socjeta' TGS kissret l-obbligu kontrattwali tagħha mhiex sostnuta.

L-Ewwel Talba Rikonvenzjonali - Lm3810 konsistenti f'diversi spejjeż

i. **Lm2220:** Din is-somma tirraprezenta il-pagi tal-erba' haddiema li thallsu mis-socjeta` konvenuta lil erba' haddiema. Is-socjeta` attrici tilqa' għal din it-talba billi ticcita l-klawsoli tal-kuntratt li jaddebita lill-istess socjeta` attrici bl-obbligu esklussiv li thallas lill-impjegati tagħha u d-divjet ta' ebda indhil fir-relazzjonijiet tagħha mal-impjegati.

Dwar din it-talba, **Boris Farrugia** xehed²² "*Lejn Ottubru 2000, TGS waqqfet milli tagħti l-paga dovuta lilhom (ikkonfermat minn Charlo Farrugia²³) u ovvjament dawn gew jghidu lilna fuq dan il-fatt. F'sitwazzjoni bħal din dawn l-erba' haddiema ftit li xejn bdew jikkontribwixxu xogħol għax kienu qegħdin bin-nuqqas ta' paga tagħhom l-incertezza tal-kondizzjonijiet tagħhom u għaliex ma kienux jafu fejn qegħdin ... bil-kemm kellhom biex jghixu.*"

²¹ Ara xhiedha tal-Perit Saydon fuq citat.

²² Xhieda a fol. 54 tal-process.

²³ Xhieda mogħtija fil-25 ta' Novembru 2005

Indubbjament il-hlas tal-pagi kien att ta' indhil fir-relazzjonijiet bejn TGS u l-impjegati taghha. Ma kien hemm ebda relazzjoni diretta bejn Polidano Bros u dawn l-impjegati *multo magis* meta **Boris Farrugia** sahaq li billi hallsu l-pagi ma kienux b'hekk qed jimpjegawhom direttament. Is-socjeta` TGS imkien ma tichad li l-pagi hallset hi l-pagi tal-impjegati taghha. Setghet kellha ragunijiet gustifikabbli ghal din l-azzjoni izda jirrizulta bhala fatt, almenu pruvat a soddisfazzjon ta' din il-Qorti, li l-pagi baqghu ma thallsux u s-socjeta` konvenuta giet rinfaccjata b'sitwazzjoni ta' *disgruntled jew demotivated employees*. X'kienu r-ragunijiet tas-socjeta` TGS, zgur li ma kellha ebda dritt li tipperikola l-andament seren tal-progett tas-socjeta` konvenuta u jekk kellha inkwiet ma' dawn l-impjegati kellha tirrimedja minghajr dawmien - haga li ma jirrizultax li ghamlet. Li thalli lill-impjegati jahdmu bla paga zgur mhiex soluzzjoni.

Fic-cirkostanzi, is-socjeta` konvenuta sabet ruhha fin-necessita` li tagixxi hi stess, in *bona fede* w rrimedjat billi hallset il-pagi tal-impjegati. Huwa minnu li l-ittra mibghuta mill-Ministeru tal-Politika Socjali f'Settembru 2001 jixhet dubju dwar jekk sarux dawn il-hlasijiet, izda fl-assenza ta' prova mis-socjeta` TGS li, bhala *employer* hallset lil dawn l-impjegati waqt il-kors tax-xoghol taghhom fil-perjodu kontrattwali, wiehed jista' jiddesumi ragjonevolment li dawn il-pagi thallsu mis-socjeta` konvenuta ghalhiex baqghu jattendu ghax-xoghol. *Inoltre* s-socjeta` konvenuta esebit rcevuti minn kull impjegat esebiti *a fol* 59 sa' 62 tal-process. B'hekk is-socjeta` attrici ibbenefikat indirettament .

Ghalhekk il-Qorti qed tilqa' din it-talba rikonvenzjonali.

ii. Lm878.40: Din is-somma tirraprezenta spiza ta' biljetti tal-ajru ghall-haddiema fil-festi tal-Milied biex izuru lill-familjari taghhom u jirritornaw f'Malta. **(DOK BF10)** Is-socjeta` attrici topponi ghal din it-talba peress li din in-nefqa ma kenitx awtorizzata minnha u, *inoltre*, gie esebit *invoice* biss u mhux ircevuta. Fl-assenza ta' prova ta' hlas, li setghet issir facilment, din il-Qorti ma tistax takkolji talba ghall-kumpens ghal din is-somma.

iii. Kumpens ghas-sigurta' socjali ghall-erba' haddiema: Dwar din it-talba jirrizulta kontradizzjoni fix-xhieda ta' Boris Farrugia li fl-ahhar xehed li l-pagament ma sarx²⁴ u kien ghalhekk li ma kellux kopji tal-ircevuti relattivi. Anke fir-rigward ta' din it-talba ghalhekk, is-socjeta` konvenuta ma ressqitx provi in sostenn tat-tezi taghha ta' hlas u ma tistax tigi akkolta.

iv. Akkomodazzjoni u Spejjez ulterjuri: Is-socjeta` konvenuta talbet rimbors ta' spejjez ta' akkomodazzjoni li ipprovdiet lill-impjegati sakemm telqu lejn pajjizhom fil-Milied tas-sena 2000. Tallega li peress li s-socjeta` attrici zammet il-passaporti taghhom (li kellhom jingiebu bl-intervent tal-Pulizija) dawn il-haddiema gew mizmumin Malta u kellha takkomodahom hi stess. Dwar dan il-punt ma jirrizultax ippruvat a soddisfazzjon tal-Qorti li dawn il-haddiema baqghu Malta ghaliex inzammu l-passaporti taghhom. Anzi il-provi juru li baqghu Malta ghaliex gew impjegati mis-socjeta` konvenuta li kienet gja bdiet tevalwa jekk setghetx timpjegahom jew le. Is-socjeta' konvenuta kienet taf li ma kellhiex x'taqsam mar-relazzjonijiet bejn l-impjegati u s-socjeta' TGS u ma messitx indahhlet bejniethom. Jekk provvdiet akkomodazzjoni, dan ghamlitu minghajr delega jew awtorizzazzjoni tal-TGS u wara li skada it-terminu kontrattwali. Kontrarjament ghal kwistjoni tal-pagi, li kienu dovuti fil-perjodu kontrattwali, il-provvista tal-akkomodazzjoni sehh wara li skada il-kuntratt u jekk is-socjeta' konvenuta ghazlet li toffri dan is-servizz, dan ghamlitu a pjena responsabbilita' taghha stess. B'hekk din it-talba ma tistax tigi akkolta. .

²⁴ Xhieda moghtija fit-22 ta' Novembru 2004, pagna 4.

Danni kkawzati lis-socjeta` konvenuta

Is-socjeta` konvenuta tippretendi il-hlas tad-danni kkagunati minhabba ksur tal-patti kontrattwali kommessi mis-socjeta` attrici meta allegatament baqghet tiehu lill-impjegati fuq lanti tax-xoghol ohra b'mod li kienu naqqsu fil-produttivita' taghhom minnhabba ghejja u demotivazzjoni.

Jirrizulta proprju l-oppoist mix-xhieda tal-**Perit Arkitett Vincent Saydon**²⁵, xhud imressaq mis-socjeta` konvenuta, li stqarr li *"Minnbarra problemi li diga xehedt fuqhom li kellhom daww il-impjegati minnhabba l-hlas tal-paga taghhom ma kienx hemm problemi ohra, pero` kienu jidhru distratti jew inkwetati. Madanakollu nghid li bhala kumpanija ahna konna kuntenti bix-xoghol taghhom u s-suggeriment tieghi kien li daww il-haddiema ma kellniex nitifluhom ... kont kuntent. Il-prestazzjoni ta' dawn il-haddiema barranin kien jiddependi mill-fazijiet tal-progett."* Xehed ukoll li *"il-hinijiet tax-xoghol li kienu jahdmu fil-progett - gieli jispicaw fl-4.30 gieli iktar tard u jibdew fis-sebgha -aparti l-kaz li jien kont semmejt fejn il-haddiema barranin kienu jahdmu fuq progett iehor (ta' zmien ix-shutdown) nista' nghid li fiz-zminijiet orhajn hadmu esklussivament fuq il-progett li kellha l-kumpanija Polidano Brothers Ltd."* (sottolinear tal-Qorti).

Dan kien xhud materjali imressaq mis-socjeta` konvenuta u jirrizulta ampjament li l-prestazzjoni tal-haddiema provvduti kienet tissodisfa d-dettami tal-kuntratt bejn il-partijiet. Minghajr prova ammissibbli ta' xi allegat ksur, f'aspett sostantiv tal-kuntratt, it-talba tas-socjeta' konvenuta ma tistax tirnexxi.

Huwa minnu li s-socjeta` konvenuta ressqet bi prova dokument **a fol 68** tal-process (**DOK BF11**) li hu lista ta' impjegati ingaggjati minnha b'sostituzzjoni jew biex jikkumplimentaw lill-haddiema provvduti. Polidano Bros. jghid li tmienja minnhom gew assenjati ghal xoghol li kellu jinhadem mill-erba' impjegati tat-TGS ghal 14-il gimha.

²⁵ Xhieda a fol 104 et seq tal-process.

Dan id-dokument fl-isfond tax-xhiedha kredibbli u attendibbli tal-Perit Saydon, zgur ma jwassalx ghall-konvinciment ta' din il-Qorti li TGS kisret l-obbligazzjonijiet kotnrattwali taghha. Dan aparti, dan id-dokument hu vag. Ma hemm ebda identifikazzjoni ta' min minn dawn il hdax-il impjegati gie hekk ingaggjat, fuq liema xoghol, ghal kemm-il siegha, jekk hu b'sostenn jew sostituzzjoni ta' wiehed jew kollha mill-erba' haddiema barranin, u dwar il-htiega li jigu ingaggjati proprju ghall-14-il gimgha meta jirrizulta li l-haddiema barranin baqghu jahdmu is-sighat kollha fuq il-lant tax-xoghol ta' Polidano Bros. *Inoltre* ma hemm ebda prova ohra korroborattiva per esempju, xhiedha tal-impjegati, tal-foreman, jew tal-Perit stess. Anzi, il-Perit Saydon ikkonferma s-soddisfazzjon pjena tieghu tal-prestazzjoni tal-haddiema in kwistjoni.

Inoltre wiehed jistenna li kieku dan l-ingagg kien gustifikat, s-socjeta' konvenuta kienet taghti xi forma ta' taghrif lis-soceta' attrici li kienet bi hsiebha tingagga haddiema ohra minnhabba xi nuqqasijiet tal-haddiema provvduti. Minn dan ma sar xejn.

Il-Qorti wkoll tirramenta li skont Charles Polidano u xhieda ohra mressqa is-socjeta` konvenuta, saru konxji ta' problemi bejn TGS u l-haddiema f'Dicembru 2000. Dan jeskludi kategorikament li s-socjeta` konvenuta irriskontrat xi diffikultajiet ma' dawn il-haddiema matul il-perjodu kontrattwali.

L-obbligu tas-socjeta` attrici li tipprovdi sitt haddiema tas-sengha

Is-socjeta` konvenuta qajmet din il-lanjanza fil-kors tal-kawza. Fuq dan il-punt jirrizulta minnu li tnejn mis-sitt haddiema provvduti ma kienux tas-sengha u intbaghtu lura lejn pajjizhom. Dawn ma gewx sostitwiti. Izda dan sehh diversi xhur qabel ma ntemm il-perjodu kontrattwali u ma jirrizulta minn imkien li dan ikkaguna xi dannu lis-socjeta` konvenuta jew li agixxiet biex tirrexxindi l-kuntratt jew li insistiet ghal sostituzzjoni. Jidher li z-zewg partijiet tacitament accettaw din is-sitwazzjoni u komplew kif kienu

Kopja Informali ta' Sentenza

minghajr ebda problema. F'dan l-isfond, r-riferenza ghal dawn iz-zewg haddiema bhala raguni ghall-invalidar tal-kuntratt huwa ingustifikat u insostenibbli.

III. KONKLUZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi**, billi filwaqt li **tichad l-eccezzjonijiet tas-socjeta` konvenuta ghat talbiet attrici :-**

1. Tilqa' l-ewwel talba attrici u tiddikjara li s-socjeta` konvenuta hija debitrici tas-socjeta` attrici fl-ammont ta' tlieta u ghoxrin elf, tmien mija u sebgha u disghin ewro u hdax-il centezmu (€23,897.11);

2. Tilqa' t-tieni talba attrici u tikkundanna lis-socjeta` konvenuta thallas lis-socjeta` attrici l-ammont hekk likwidat ta' tlieta u ghoxrin elf, tmien mija u sebgha u disghin ewro u hdax-il centezmu (€23,897.11) flimkien mal-imghaxijiet legali mid-data tal-prezentata tal-kawza.

Tiddisponi mit-talba Rikonvenzjonali billi:

1. Tilqa' l-ewwel talba rikonvenzjonali u tiddikjara li s-socjeta` attrici hija debitrici tas-socjeta` konvenuta limitatament ghall-ammont ta' hames telef, mija u wiehed u sebghin ewro u ghoxrin centezmu (€5,171.20);

2, 3. Tichad it-tieni u t-tielet talba rikonvenzjonali.

4. Tilqa' ir-raba' talba rikonvenzjonali u tikkundanna lis-socjeta` attrici sabiex thallas lis-socjeta` konvenuta is-somma ta' hamest elef, mija u wiehed u sebghin ewro u ghoxrin centezmu (€5,171.20) likwidati *ai fini* tal-ewwel talba rikonvenzjonali;

L-ispejjez kollha jithallsu kwantu ghal 1/3 mis-socjeta` attrici u 2/3 mis-socjeta` konvenuta.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----